

УДК 37.018.46

Б. І. Бабенко, кандидат технічних наук,
начальник відділу Центру підвищення кваліфікації,
перепідготовки кадрів та кінології
Держмитслужби України

В. В. Заяц, заступник директора Центру
підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів
та кінології Держмитслужби України

В. М. Пархоменко, старший викладач кафедри
дистанційного навчання з митної справи Центру
підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів
та кінології Держмитслужби України

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КАБІНЕТУ

У статті розглядається ідея вдосконалення мережної системи підтримки й супроводу навчального процесу безперервної системи підвищення кваліфікації посадових осіб Держмитслужби України з використанням програмно-інформаційного комплексу “Електронний навчально-методичний кабінет” (далі – ПІК) як постачальника масиву навчально-методичної та нормативно-законодавчої інформації, інтегрованою у відомчу електронну автоматизовану інформаційну систему.

В статье рассматривается идея усовершенствования сетевой системы поддержки и сопровождения учебного процесса непрерывной системы повышения квалификации должностных лиц Государственной службы Украины с использованием программного-информационного комплекса “Электронный учебно-методический кабинет” как поставщика массива учебно-методической и нормативно-законодательной информации, интегрированной в ведомственную электронную автоматизированную информационную систему.

The idea of improving the network system of maintenance of the training process of the continuous system of professional development of the State Customs Service officials with the use of the software complex “Electronic Educational and Methodological office” is considered in the article. The abovementioned complex is regarded as a provider of educational and methodological as well as regulatory and legislative information which is integrated into the departmental electronic automated information system.

Ключові слова. Кадрове забезпечення, система підвищення кваліфікації посадових осіб – державних службовців, інформаційні технології, комунікації, супровід навчального процесу.

Вступ. В умовах проведення реформ та євроінтеграційних процесів в Україні особливої актуальності набувають проблеми кадрового забезпечення органів державного управління. Успіх перетворень у Держмитслужбі значно залежить від її кадрів, рівня підготовки, професіоналізму та компетентності.

Нині в державі стрімко зростає зацікавленість до проблем освіти [1–3], у тому числі й до відомчої, в якій відбувається пошук шляхів її вдосконалення у світлі завдань, поставлених Держмитслужбою України в Концепції “Обличчям до людей” [4], з питань внесення змістовних змін та нових підходів до організації процесу навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації працівників митних органів з перенесенням основного акценту на самостійне придбання ними знань, навичок та вмій щодо здійснення митної справи.

© Б. І. Бабенко, В. В. Заяц, В. М. Пархоменко, 2012

Постановка завдання. Інтеграція України у світове співтовариство, конкуренція з іншими країнами об'єктивно неможлива без вирішення зазначених вище питань. Підвищення кваліфікації – обов'язкова складова збереження й розвитку кадрового потенціалу зайнятих у галузі митної діяльності. Іншими словами, підвищення кваліфікації – це обов'язкова технологічна складова розвитку інтелектуально-професійного й морального потенціалу в митній справі.

Усе це потребує комплексного підходу до розв'язання не тільки окремих проблем сфери підвищення кваліфікації посадових осіб митних органів за окремими програмами, але й, передусім, виконання цього завдання, яке ставить керівництво Держмитслужби України перед спеціалізованим митним органом – Центром підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів Держмитслужби з підвищення кваліфікації (далі – Центр) та митними органами.

Вважаємо, що для його виконання має існувати довгострокова програма здійснення безперервного навчання посадових осіб митних органів, для реалізації якої необхідно здійснювати, у тому числі:

- 1) створення єдиного інформаційного навчально-методичного ресурсу щодо забезпечення підвищення кваліфікації посадових осіб митної системи;
- 2) підтримку сучасної системи підвищення кваліфікації працівників Держмитслужби України за всіма формами навчання;
- 3) подальше реформування системи підвищення кваліфікації на основі модернізації електронного навчально-методичного кабінету з метою здобуття якісної освіти [1] тощо.

Результати дослідження. Серед учених країн Західної Європи й США питання вдосконалення системи підвищення кваліфікації багатогранно висвітлено в аспекті “ринок і освіта” й у соціолого-економічному та конкурентно-економічному фокусі. Так, Ф. Кумбсу [5] належить розробка аналітичних моделей розвитку освіти через системний підхід до аналізу ринково-економічних явищ, зокрема специфіки закладу підвищення кваліфікації в межах національних ринків праці [5, 255]. Автор вважає, що підвищення кваліфікації забезпечує зростання конкурентоспроможності фахівця на ринку роботи і сприяє підвищенню рівня його професійної компетенції, а отже, релевантності закладу, в якому він працюватиме [5, 258].

Зміни в системі освіти, що відбуваються і в Держмитслужбі України, нині пов'язані з визначенням пріоритетного напрямку її розвитку [6, 7], які полягають у:

- подальшому реформуванні післядипломної освіти щодо забезпечення здобуття якісної та безперервної освіти протягом життя; системи підвищення кваліфікації кадрів на основі модернізації форм і методів навчання в Держмитслужбі України з урахуванням специфіки галузі;
- переорієнтації системи на надання спеціальних знань, формування вмінь, необхідних для виконання роботи за певною професією, посадою;
- супроводженні кар'єрного зростання – професійного зростання;
- стимулюванні особистої зацікавленості кадрів з підвищення професійної кваліфікації.

Нині в навчальному процесі Центру використовуються сучасні телекомунікаційні програмні комплекси забезпечення традиційної та комбінованих форм навчання, тестування та програмно-інформаційний комплекс “навчально-методичний кабінет”, які забезпечують:

- функціонування системи професійного навчання посадових осіб, системи професійної підготовки в митній службі [6, 8];
- диверсифікованість змісту й форм навчальних послуг;
- відкритість і доступність навчально-методичного забезпечення для тих, хто протягом професійної діяльності в митних органах вчиться і підвищує свою кваліфікацію;
- виконання вимог, задоволення підтримки й супроводу освітніх запитів різних категорій навчання як у спеціалізованій митній установі з питань підвищення кваліфікації слухачів, так і в митних органах тощо.

Відомо, що форми підвищення кваліфікації та самостійної роботи викладачів та слухачів, безумовно, базуються на електронному навчанні.

Також слід зазначити, що особлива роль у навчальному процесі належить і електронному навчальному забезпеченню, яке не повною мірою подано на паперових носіях та обмежується лише нормативними документами й окремими публікаціями в періодичних виданнях, присвячених окремим проблемам здійснення митної справи. Самі електронні навчальні матеріали – це не версія паперових, а засоби комп’ютерного навчання [9], за рахунок використання яких забезпечується можливість донести найновіші знання до кожної посадової особи Держмитслужби України.

Електронне навчання через сучасні телекомунікації вже зараз забезпечує ефективність професійного навчання посадових осіб митних органів.

У Центрі створено і впроваджено ПК “Електронний навчально-методичний кабінет”, орієнтований на забезпечення навчального процесу за дистанційною та комбінованою формами навчання, який забезпечує віддалений доступ слухачів до навчального електронно-інформаційного ресурсу, можливості якого забезпечують пошук, обробку інформації та збереження засобів навчання для самостійної роботи слухачів [10, 77].

Нині інтерес до електронного навчання продовжує неухильно зростати, зокрема щодо забезпечення навчального процесу Центру та митних органів, шляхом модернізації наявного ПК як єдиного інформаційного навчально-методичного ресурсу з розміщенням у відомчій телекомунікаційній мережі.

Дослідженню особливостей електронних бібліотек присвячено праці багатьох фахівців галузі інформаційних систем України і Росії, зокрема К. В. Антонова, Ф. С. Воронського, А. С. Заволодько, М. Р. Кагаловського, О. Н. Могиленко, В. Д. Слесаренко, М. А. Стрельбицького, Л. А. Нікітіна, Г. К. Селевко, І. С. Ясенова, в яких електронні бібліотеки подано як новий клас інформаційних систем, що базуються на передових інформаційних технологіях і технологіях телекомунікації.

Результати проведеного аналізу публікацій наведених авторів [9–17] та необхідність продовження розширення та ефективного використання наявного ПК, як однієї з форм організації електронних навчальних ресурсів, пов’язаної із забезпеченням (формуванням) єдиного освітянського середовища в системі безперервного професійного навчання Держмитслужби, привели до висновку щодо необхідності диверсифікації його структури, яка забезпечить накопичення, збереження і використання різноманітної колекції електронних навчальних та інформаційних матеріалів, зокрема таких каталогів:

- нормативно-правові акти з організації підвищення кваліфікації;
- професійні програми та навчально-тематичні плани;
- навчання вперше прийнятих на державну службу в митні органи;
- професійне навчання;
- вивчення іноземних мов;
- тести самооцінки слухачів за відповідними професійними програмами та навчально-тематичними планами;
- фото-, відео-, аудіоматеріали;
- наукові статті, реферати, магістерські роботи;
- інформаційно-пошукова система “Бібліотека”;
- формування професійного світогляду;
- історія, сучасність і перспективи митної служби;
- новини та ін.

Ідея цих пропозицій спрямована на вдосконалення наявної технології підтримки та супроводу системи безперервної професійної підготовки посадових осіб митної служби України, з урахування чинних форм навчання та можливостей відомчої телекомунікаційної системи Держмитслужби.

Разом з тим саму інформаційну технологію підтримки та супроводження навчального процесу розглядаємо як комплексний масштабний проект, що ґрунтується на сучасному комп'ютерному й телекомунікаційному обладнанні та на ПК “Електронний навчально-методичний кабінет”, спрямованих на виконання завдань супроводження та підтримки навчального процесу – забезпечення освітніх потреб працівників митних органів.

Висновки. Таким чином, упровадження й використання оновленого ПК “Електронний навчально-методичний кабінет” як перспективного інноваційного засобу забезпечить ефективність системи безперервного професійного розвитку посадових осіб Держмитслужби України, відповідатиме вимогам щодо реалізації “Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки” [3] та вимогам подальшого реформування післядипломної освіти [7].

При цьому ПК “Електронний навчально-методичний кабінет” як програмний продукт та універсальна дидактична база сприятиме:

- 1) корпоративній підтримці та супроводу системи підвищення кваліфікації посадових осіб Держмитслужби України за всіма формами навчання;
- 2) умовам самореалізації працівників митних органів та спеціалізованих митних установ як фахівців зі здійснення митної справи;
- 3) адаптації паперових засобів навчання в телекомунікаційні;
- 4) подальшому реформуванню та модернізації системи підвищення кваліфікації посадових осіб Держмитслужби України, розробці та вдосконаленню освітніх інформаційних ресурсів з інтегруванням їх у відомчу телекомунікаційну мережу, зокрема до:

- програмно-інформаційних комплексів забезпечення безперервного професійного навчання за всіма формами;
- створеної розподіленої мережі електронних бібліотек Держмитслужби, що дозволить суттєво підвищити ефективність використання інформаційних ресурсів підтримки та супроводу безперервної системи підвищення кваліфікації кадрів служби;
- комплексів тестування знань та періодичного оцінювання результатів професійної діяльності працівників за відповідними категоріями спеціальностей, у тому числі й для представників митних брокерів, уповноважених економічних операторів та посадових осіб митних органів, що здійснюють одноосібний митний контроль та оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон України.

Нами розглядаються й інші шляхи забезпечення підтримки системи підвищення кваліфікації працівників Держмитслужби України за всіма формами навчання тому, що використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних бібліотек в освіті є не лише рекомендацією чи побажанням, а стає вимогою і нагальною потребою [11].

У найближчій перспективі системне впровадження сучасних інформаційних технологій у систему забезпечення безперервного професійного навчання посадових осіб митних органів сприятиме зміцненню кадрового потенціалу Держмитслужби України, здійсненню практичних кроків щодо реформування системи підвищення кваліфікації і забезпечить:

- ефективність та інтенсивність професійного навчання кадрів Держмитслужби, у тому числі через значну економію часу на доступ до інформаційного ресурсу, пошук інформації, селекцію та систематизацію інформації;
- формування відомчого інтегрованого інформаційно-освітнього середовища;
- створення умов для використання кластерних ініціатив¹ [15] як одного зі шляхів реформування системи підвищення кваліфікації посадових осіб Держмитслужби України.

¹ Кластер – відкрита освітня система, в якій у результаті наскрізної вертикальної інтеграції ступенів безперервного навчання й горизонтальної координації відомчих структур забезпечується високий рівень організаційного об'єднання діяльності суб'єктів навчального процесу. Одне з центральних місць у кластері займають профільні департаменти, спеціалізована митна установа з питань підвищення кваліфікації та ДНДІМС, які поєднують навколо себе митні органи та освітню ситуацію, що посилює науку, її синтез із практикою.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 134.
2. Про державну службу : Закон України від 17.11.2011 р. № 4040-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – С. 273.
3. Стратегія державної політики на 2012–2020 роки : Указ Президента України від 01.02.2012 р. № 45/2012. // Офіційне Інтернет представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14429.html>.
4. Концепція “Обличчям до людей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.
5. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / за ред. В. Зубка. – К. : КМ Academia, 1997. – 290 с.
6. Про затвердження Пріоритетних напрямів наукових досліджень галузі митної справи на 2011–2015 роки : наказ Держмитслужби від 15.11.2010 № 1392.
7. Проект стратегії державної кадрової політики на 2011–2012 роки. Національне агентство з питань державної служби : матеріали щорічних Рішельєвських академічних читань. – 25–26 вересня 2012 року, м. Одеса.
8. Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу митної служби України : наказ Держмитслужби України від 07.07.2003 р. – № 439 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/articleart_id
9. Стрельбицький М. А. Стан і перспективи інформатизації Державної прикордонної служби України. Прикордонна служба України: історія, сучасність і перспективи розвитку : науково-практична конференція (Хмельницький, 12 травня 2011 року) / Державна прикордонна служба України, Нац. акад. державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2011. – С. 73–74.
10. Научные и технические библиотеки // Щомісячний науково-практичний журнал для фахівців бібліотечно-інформаційних та суміжних галузей / Міністерство освіти Російської Федерації. – 2012. – № 6. – 82 с.
11. Антонов К. В. Современная стратегия модернизации таможенной службы Украины. Модернизация таможенного дела – актуальная задача современного развития ФТС России : сборник материалов Международной научно-практической конференции. – С. 159–160 (22.10.2010 г.).
12. Воровский Ф. С. Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем / Воровский Ф. С. – М. : ГПНТБ России, 2002. – 389 с.
13. Когаловський М. Р. Стандарти XML і електронні бібліотеки / М. Р. Когаловський // Електронні бібліотеки. – 2003. – Т. 6, вип. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2003/part2/kogalovskii.
14. Могиленко О. Н. Технологія створення електронної бібліотеки / О. Н. Могиленко // Бібліотеки й асоціації в змінному світі: нові технології й нові форми співробітництва : тр. конф. – М., 2002. – С. 76–79.
15. Проблемні питання професіоналізму: шляхи удосконалення розвитку професійних якостей педагогічних кадрів ВНЗ // Звіт НДР Науково-дослідного інституту Державної прикордонної служби України. – № 205-0010 “Професіонал”.
16. Слесаренко В. Д. Концепція розробки електронної бібліотеки / В. Д. Слесаренко, А. С. Заволодько // Проблеми інформатики й моделювання : матеріали VII міжнародної НКП – X. : ХПІ, 2007. – С. 25.

17. Слесаренко В. Д. Разработка электронной библиотеки кафедры вуза / В. Д. Слесаренко, А. Э. Заволодько, Л. А. Никитина // Системы обработки информации. – 2008. – № 1 (68).

18. Кластери в системі підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування : довідник / Толкованов В. В., Канавець М. В., Савонюк Р. Ю. та ін. ; за ред. В. В. Толкованова. – К. ; Сімферополь : АРІАЛ, 2012. – 248 с.

